

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Habîb el-Halebî, *el-Muktefâ min sîreti'l-Muştafâ* (nşr. Mustafa M. Hüseyin ez-Zehabî), Kahire 1416/1996, neşredenin girişi, s. 9-17; a.mlf., *Kitâbü Nesîmi's-sibâ fi funûni'l-edebi'l-kadîm ve'l-makâmâtî'l-edebîyye* (nşr. Mahmûd Fâhûrî), Halep 1413/1993, neşredenin girişi, s. 7-11; a.mlf., *Tezkiretü'n-nebih fi eyyâmî'l-Manşûr ve benîh* (nşr. M. Muhammed Emîn), Kahire 1976, Saîd Abdülfettâh Âşûr'un girişi, I, 5-30; Safedî, *el-Vâfi*, XII, 195-198; İbn Hacer, *ed-Dürrü'l-kâmine* (nşr. M. Seyyid Câdelhak), Kahire 1385/1966, II, 113-115; a.mlf., *İnbâ'ü'l-gumr* (nşr. Hasan Habêşî), Kahire 1389/1969, I, 162-163; İbn Tağrîberdî, *el-Menhelü's-sâfi* (nşr. Nebîl Muhammed Abdülazîz), Kahire 1988, V, 115-119; a.mlf., *en-Nücûmü'z-zâhire*, XI, 189-190; *Keşfü'z-zunûn*, I, 623, 737-738; II, 1951-1952; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, VI, 262; Şevkânî, *el-Bedrü't-tâli'*, I, 205; E.-M. Quatremère, *Histoire des sultans mamlouks de l'Égypte*, Paris 1837, I, 205; M. Le Baron de Slane, *Catalogue des manuscrits arabes de la Bibliothèque Nationale*, Paris 1883, s. 319, 569, 587; M. Şemseddin [Günaltay], *İslâm'da Tarih ve Müverrihler*, İstanbul 1339-42, s. 341-343; M. Râgîb et-Tabbâh, *İ'lâmü'n-nübelâ' bi-târîhi Halebe's-şehbâ*, Halep 1342/1923, V, 66-71; E. Blochet, *Catalogue des manuscrits arabes des nouvelles acquisitions (1884-1924)*, Paris 1925, s. 3, 218, 342; Serkîs, *Mu'cem*, I, 74-75; Brockelmann, *GAL*, II, 36-37; *Suppl.*, II, 35, 46; Ziriklî, *el-A'lâm* (Fet-hullah), II, 208-209; Abbas el-Azzâvî, *et-Ta'rîf bi'l-mü'errihin fi 'ahdi'l-Mogol ve't-Türkmân*, Bağdad 1376/1957, I, 205-206; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 266-267; M. C. Şehabeddin Tekindağ, *Berkuk Devrinde Memlûk Sultanlığı*, İstanbul 1961, s. 7; Karatay, *Arapça Yazmalar*, III, 459-460; IV, 249-250; F. Rosenthal, *A History of Muslim Historiography*, Leiden 1968, s. 97, 178-179, 452, 455; Selâhaddin el-Müneccid, *Mu'cemü'l-mü'errihine'd-Dimaşkiyyin*, Beyrut 1398/1978, s. 212-213; Ramazan Şeşen v.dğr., *Fihrisü mahtûâtî Mektebeti Köprülü*, İstanbul 1406/1986, I, 545-546; G. C. Anawati, "Textes arabes anciens édités en Égypte", *MIDEO*, XIV (1980), s. 249-251; Sâlihîyye, *el-Mu'cemü's-şâmil*, II, 135-137; "İbn Habîb", *İA*, V/2, s. 735; W. M. Brinner, "İbn Habîb", *EI*² (İng.), III, 775.

SÜLEYMAN TULÜCÜ

İBN HABİB en-NİSÂBÜRÎ

(ابن حبيب النيسابوري)

Ebü'l-Kâsım el-Hasen b. Muhammed b. Habîb en-Nisâbüri (ö. 406/1016)

Tefsir âlimi.

Nisâbur'da doğdu. Tûs'ta Ebü'n-Nadr et-Tûsî'nin ve Ebü'l-Abbâs Muhammed b. Ya'kûb el-Esamm'ın hadis derslerine devam etti. Ayrıca Ebû Ca'fer Muhammed b. Sâlih b. Hânî, Ebü'l-Hasan el-Kârizî, Ebû Hâtım el-Büstî (İbn Hibbân), Ebû Abdullah es-Saffâr, Ebû Zekeriyyâ el-Anberî gibi âlimlerden faydalanıp tefsir, hadis, fıkıh, kiraat alanında kendini yetiştir-

di ve asrın müfessiri sayıldı. Edebiyat, nahiv, megâzî, kısas ve siyer konularında da söz sahibiydi.

Şöhreti bütün Horasan'a yayılan İbn Habîb'in ders halkalarına çeşitli yörelerden gelen öğrenciler katılıyordu. Derslerine devam etmek isteyen ve durumu iyi olan yabancıardan ücret aldığı, imkânı olmayanları da bahçesinde çalıştırdığı halde hemşehrilerini bu uygulamadan muaf tutuyordu. Hîrî, Ebü'l-Feth Muhammed b. İsmâil el-Fergânî, Hüseyin b. Muhammed es-Sekkâkî gibi âlimler ondan faydalananlar arasında yer almıştır; Sa'lebî de önde gelen talebelerindendi. Ayrıca halka verdiği vaazlarla da şöhrete ulaşan İbn Habîb, 389 (999) yılında Dihistan Ribâtı'na giderken uğradığı Cürçân'da hadis dersleri verdi; burada kendisinden hadis yazan talebeleri arasında Ebü Sa'd el-İsmâîlî ve oğulları da bulunmaktadır (Sehmî, s. 190). Önceleri itikadda Kerrâmiyye'ye mensupken daha sonra Şâfiî mezhebini tercih eden ve Eş'ariyye'yi benimsediği anlaşılan İbn Habîb Zilkade veya Zilhicce 406'da (Nisan veya Mayıs 1016) vefat etti.

Eserleri. 1. Tefsîrü'l-Kur'ânî'l-Kerîm (Tefsîrü'n-Nisâbüri). Bir nüshası Bursa Es-ki Yazma ve Basma Eserler Kütüphanesi'nde bulunmaktadır (Orhan Gazi, nr. 131, 235 varak). **2. Kitâbü't-Tenzil ve tertîbu-hû.** Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye'de (nr. 3763) mevcut nüshası esas alınarak Muhammed Abdülkerîm Kâzım tarafından *Kitâbü't-Tenbîh 'alâ fazlı 'ulûmi'l-Kur'ân* adıyla neşredilmiştir (*el-Mevrid*, XVII [Bağdad 1409/1988], s. 305-322). Eserin diğer bir nüshası Köprülü Kütüphanesi'nde kayıtlıdır (nr. 15/2, vr. 2^b-8^b). **3. 'Ukalâ'ü'l-mecânîn.** İlk defa Vecîh Fâris el-Kilânî tarafından neşredilen eser (Kahire 1924) Muhammed Saîd Besyûnî Zağlûl (Beyrut 1405/1985) ve Ömer el-Es'ad'ın (Beyrut 1407/1987) tahkikleriyle de yayımlanmıştır. *Ma'ârif* dergisinin, İbn Habîb'in 1000. ölüm yıldönümü münasebetiyle "ukalâ ve mecânîn" konusuna tahsis ettiği özel sayısında Mehdi Tedeyyün eserin Farsça bir özetini yapmış (bk. bibl.), Nasrullah Pürcevâdî ve Katia Zakharia da eser üzerine birer inceleme kaleme almışlardır (bk. bibl.). **4. e'l-Tıbbü'n-nebevî (Tıbbü'n-nebî).** Kısa bir girişten sonra kırk dört babdan oluşan eserde tıpla ilgili altmış yedi rivayete (hadis, eser) yer verilmiş olup çeşitli kütüphanelerde nüshaları mevcuttur (meselâ bk. Süleymaniye Ktp., Kasıdecizâde Süleyman Sırrı, nr. 682, vr. 175^b-181^b, Bağdatlı Vehbi Efendi, nr. 2037/4, vr. 89^b-103^b, Çelebi Abdullah Efendi, nr. 126/2,

vr. 48^b-61^b, Lala İsmâîl, nr. 703/4, vr. 112^b-120^a; Millet Ktp., Ali Emîrî Efendi, nr. 459, vr. 1^b-8^a; Beyazıt Devlet Ktp., nr. 2268, vr. 30^b-33^a, nr. 4216, vr. 1^b-4^a; Hacı Selim Ağa Ktp., nr. 351/3, vr. 15^b-24^a, nr. 882, vr. 1^b-11^b; Adana İl Halk Ktp., nr. 446, vr. 227^a-235^b, nr. 1381, vr. 32^b-130^b). *e'l-Tıbbü'n-nebevî*, önce adı bilinmeyen bir mütercim tarafından Türkçe'ye çevrilerek *Risâle-i Tıbbü'n-Nebî* adıyla basılmış (İstanbul 1276), daha sonra Hasan b. Ömer es-Sungürî eseri *Devâü'l-ebdân* adıyla yeniden Türkçe'ye tercüme etmiştir (İstanbul 1300).

Bağdatlı İsmâil Paşa müellife ayrıca *es-Sünen, el-Hadâ'ik fi'l-mev'îza* adlı eserler yanında Nizâmeddin el-A'rec diye tanınan Hasan b. Muhammed en-Nisâbüri'nin *Garâ'ibü'l-Kur'ân ve reğâ'ibü'l-furkân* adlı eserini de nisbet etmiştir (*Hediyetü'l-'ârifin*, I, 274).

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Habîb en-Nisâbüri, *'Ukalâ'ü'l-mecânîn* (nşr. Ömer el-Es'ad), Beyrut 1407/1987, neşredenin girişi, s. 5-10; Sehmî, *Târîhu Cürçân* (nşr. M. Abdülmü'd Han), Beyrut 1407/1987, s. 188, 190; Abdülgâfir el-Fârisî, *Târîhu Nisâbur: el-Müntehâb mine's-Siyâk* (nşr. M. Kâzım el-Mahmûdî), Kum 1403, s. 268-269; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ'*, XVII, 237-238; a.mlf., *Târîhu'l-İslâm: sene 401-420*, s. 141; Safedî, *el-Vâfi*, XII, 239-240; Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, I, 519; a.mlf., *Tabakâtü'l-müfessirin*, Beyrut, ts. (Dârü'l-Kütübî'l-ilmîyye), s. 35-37; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirin*, I, 140-141; *Keşfü'z-zunûn*, I, 460; Brockelmann, *GAL Suppl.*, I, 254; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifin*, III, 278; *Hediyetü'l-'ârifin*, I, 274; Sezgin, *GAS* (Ar.), I, 109; Salâh M. el-Hiyemî, *Fihrisü mahtûâtî Dârü'l-kütübî'z-Zâhiriyye: 'Ulûmü'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, Dimaşk 1404/1984, II, 94-95; *el-Fihrisü's-şâmil: 'Ulûmü'l-Kur'ân, mahtûâtü'l-kirâ'ât*, Amman 1989, I, 73; Nasrullah Pürcevâdî, "Taḥlîl-i Mefâhîm-i 'Akl u Cünûn der 'Ukalâ-i Mecânîn", *Ma'ârif*, IV/2, Tahrân 1366, s. 7-38; Mehdi Tedeyyün, "Ukalâ'ü'l-mecânîn", a.e., IV/2 (1366), s. 39-129; K. Zakharia, "Le statut du fou dans le Kitâb Uqalâ al-Mağânin d'al-Nisâbüri, modalités d'une exclusion", *BEO*, XLIX (1997), s. 269-288; M. D. Fedwa, "al-Nisâbüri", *EI*² (İng.), VIII, 53.

MEHMET ALİ SARI

İBN HABİB es-SÜLEMÎ

(ابن حبيب السلمي)

Ebü Mervân Abdülmelik b. Habîb b. Süleymân es-Sülemî (ö. 238/853)

Mâlikî fakih ve çok yönlü âlim.

Muhtemelen 174 (790) yılında Kurtuba (Cordoba) yakınlarındaki Kürt'ta veya Hisnîvât'ta (Hueter Vega) doğdu. Sahâbeden Abbas b. Mirdâs es-Sülemî'nin soyundan